

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Fakulta stavební

Stavební hmoty II Druhotné suroviny a odpady

Ing. Jana Boháčová

Úvod

- Od 50. let 20. století nárůst spotřeby surovin
- Nutnost udržitelného rozvoje a hospodárného využití přírodních zdrojů
- Recyklace materiálů
- Použití druhotných surovin
- Použití surovin šetrných k životnímu prostředí
- Snížení emisí
- Snížení spotřeby neobnovitelných surovinových zdrojů

Legislativa

- Zákon o odpadech a související předpisy
- Zákon o posuzování vlivů na ŽP
- Zákon o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování

Odpad

Odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit, a přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v příloze č. 1 k tomuto zákonu.

Ve smyslu definice pojmu odpad musí věc současně naplňovat několik podmínek, aby byla odpadem:

- 1) musí se jednat o movitou věc,
- 2) vlastník se věci zbavuje nebo projeví úmysl se jí zbavit nebo má povinnost se jí zbavit,
- 3) věc je možné zařadit do některé ze skupin odpadů uvedených v příloze č. 1 k zákonu o odpadech.

Rozdělení odpadů

Dle skupenství – pevné, kapalné, plynné

Dle možnosti dalšího využití – recyklovatelné, nerecyklovatelné

Dle původu – komunální, stavební a demoliční, těžební, průmyslové, zemědělské, zdravotnické,

Dle nebezpečnosti ve vztahu k životnímu prostředí – nebezpečné, ostatní

Odpadové hospodářství

- činnost zaměřená na předcházení vzniku odpadů, na nakládání s odpady a na následnou péči o místo, kde jsou odpady trvale uloženy, a kontrola těchto činností,

Nakládání s odpady

- jejich shromažďování, soustředování, sběr, výkup, třídění, přeprava a doprava, skladování, úprava, využívání a odstraňování,

Využití a likvidace odpadů

Recyklace - náhrada primárních surovin
odpadními látkami
→ druhotné suroviny

Spalování - využití odpadů paliva

Ukládání odpadů - skládkování, rozkládání

Recyklace

Angl. recycling – vrácení zpět do procesu

Strategie, při které se využíváním odpadů:

- šetří přírodní zdroje
- omezuje se zatěžování prostředí škodlivinami
- zajištění zásob v případě absolutního nedostatku surovinami
- snížení nákladů na suroviny
- snížení zátěže prostředí odpady

Recyklace

Jako opatření pro zvýšení ochrany životního prostředí je účinná, jen pokud nepřevyšuje negativní působení recyklačního cyklu zátěž, kterou by vyvolalo „nerecyklování“ odpadů.

Pokud ano, jedná se pouze o převedení znečištění na jiný druh zátěže.

Požadavky na technologii výroby

- snaha o docílení maloodpadové technologie (bezodpadová technologie) při primární výrobě
  - zužitkování téměř všech vznikajících odpadů
  - snaha napodobit přírodní koloběh látek a energií(suroviny-výroba-spotřeba-druhotné suroviny)
- v minulosti neřešeno
  - docílení v zastaralých provozech značně náročné (finančně, časově, ekonomicky), avšak nutné

Recyklační technologie

- zpracování již vzniklých odpadů na druhotnou surovinu
- typické technologické schéma
(výroba - odpady - výroba)
- realizovány většinou samostatně jako dodatkové investice pro zvýšení ekonomické a ekologické účinnosti existujících výrobních (nešetrných) postupů
- sbližuje „tři E“ - ekonomie, ekologie, energetika
- dočasnost → postupně jsou nahrazovány maloodpadovými technologiemi

Podstata recyklace stavebních odpadů

- Kvalita recyklátů je úměrná kvalitě demoličních prací, resp. třídění materiálů v místě jejich vzniku.
- Při demoličních pracích je zcela nezbytné (z hlediska dalšího využití stavební sutě) provádět důsledné třídění.
- Je prokázáno, že třídění již na stavbě je mnohem účinnější a také levnější, než u výrobce recyklátu.
- Při demolici lze snadněji oddělit od minerální sutě veškeré cizorodé materiály - zejména dřevo, plasty, dehtové lepenky, kovy apod.,

Recyklace stavebních odpadů

- oddělení kontaminovaných materiálů od nekontaminovaných
- oddělení cizorodých materiálů od minerálních sutí určených k recyklaci (dřevo, lepenka, sádrokarton, plasty, kovy atd.).
- vytvoření třídícího logistického systému, kdy jsou tyto materiály separovány v několika kontejnerech.

Odděleny by měly být tyto materiály:

- kovy
- organické materiály - použité dřevo
- některé minerální látky - kamenivo, maltoviny
- další (nebezpečné) odpady - nátěrové hmoty, azbesty, apod.

Roztřídění inertní minerální sutě na tyto druhy:

- cihelná stavební suť
- betonová suť
- živičné sutě (kry)
- výkopová zemina

Metody úpravy stavebních odpadů

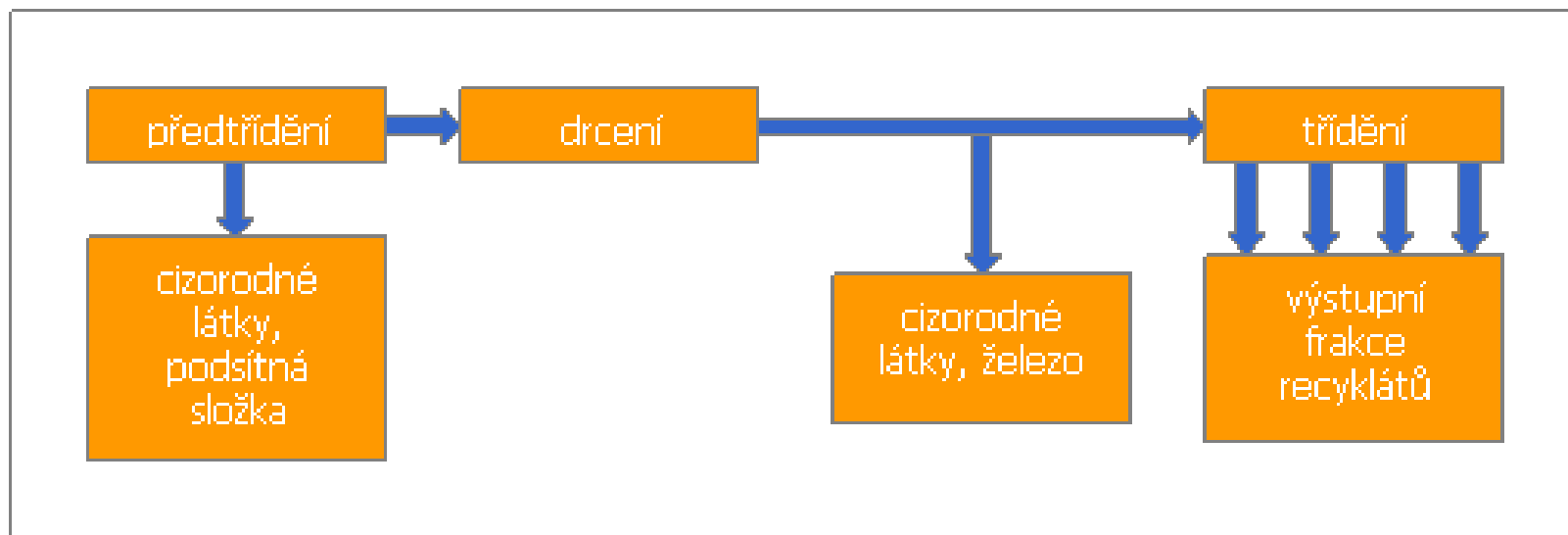
Technologie, použitá při zpracovávání stavebních odpadů, má zásadní vliv na kvalitu produkováných recyklátů.

Kvalita je ovlivněna:

- technologií
- organizací práce
- celkovým logistickým systémem chodu recyklačního zařízení

(skladové hospodářství, dopravní cesty)

Blokové schéma recyklační linky

Recykláty

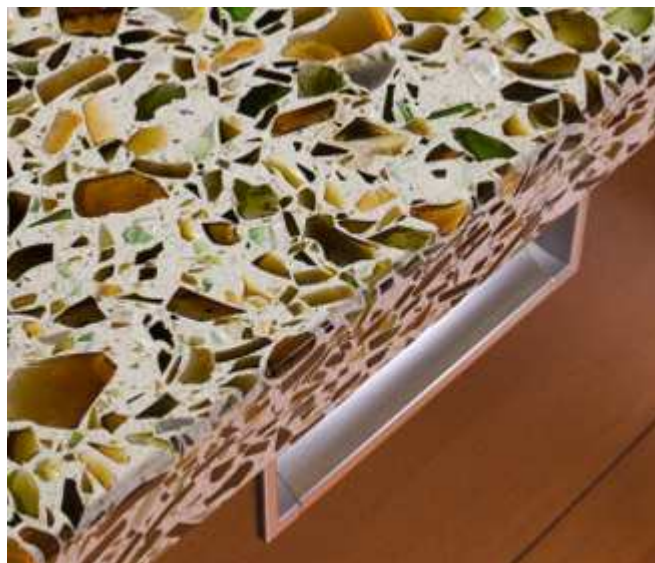
- Betonový recyklát
  - (Drcený beton, Kultivovaný beton, Jemně drcený beton)
- Cihelný recyklát
- Asfaltový recyklát
- Další druhy nestandardních recyklátů:
  - Staré pneumatiky
  - Plastové lahve
  - Skleněné lahve
  - Plasty

Recykláty – recyklace pneumatik

Recykláty - recyklované lahve, sklo

Betonový recyklát

- plnivo do betonů
- obsah drceného betonu nepříznivě ovlivňuje konzistenci betonové směsi a pro zachování potřebné konzistence je nutné zvýšit dávku záměsové vody (projeví se na pevnostech betonu).
- snižuje se objemová hmotnost zatvrdlého betonu
- pevnost v tlaku se snižuje o 10-15 %
- modul pružnosti je nižší o 15-20 %
- zvyšuje se součinitel dotvarování až o 50 %
- zvyšuje se smršťování a to o 20-40 %
- Použití recyklátu:
  - podkladní vrstvy vozovek stmelené cementem, ochranné vrstvy silničních komunikací a pražcového podloží (jako mechanicky zpevněná zemina)
  - náhrady přírodního kameniva do konstrukčních betonů nižších tříd
  - do živičných směsí pro výstavbu a opravy živičných vozovek

Cihelný recyklát

- většinou zrnitost do cca 80 mm
- nabízí podstatně širší možnosti využití než je doposud známo.

Cihlobeton: - výplňové zdivo

- pro výrobu prefabrikovaných prvků
- k přípravě vibrolisovaných tvárnic a stěnových prvků
- schopnost eliminace dotvarování konstrukce při zatížení vlivem nižší hodnoty statického modulu.

Plnivo malt pro zdění: - využití drobných frakcí

- vyšší tepelný odpor než malty s přírodním kamenivem
- pevnosti malt od 1 do 10 MPa.

Využití ve stabilizovaných podkladech a nestmelených vrstvách vozovek.

Výroba nepálených lisovaných cihel ze směsi cihelného recyklátu a hlíny s/nebo bez příměsí cementu.

Asfaltový recyklát

- Vhodný pro technologie za studena, za použití emulzí, nebo v kombinaci s cementem → dochází k obalení ekologicky závadných částic

Nejvhodnější způsoby využití asfaltového recyklátu za studena :

- bez přidání nového pojiva k recyklátu s použitím pro málo zatížené vozovky
- pro spodní podkladní vrstvy a pro zpevnění štěrkopískových podsypných vrstev
- s přidáním hydraulického pojiva (cementu, popř. vápna či strusky) pro provedení nové stmelené podkladní vrstvy
- s přidáním emulze k recyklovanému materiálu, vhodné zejména tam, kde staré úpravy obsahují dehtové pojivo
- kombinovaný způsob - k recyklovanému materiálu se přidává emulze i cement

Druhotné suroviny

- Produkty lidské činnosti
- Vznikají jako vedlejší produkty průmyslové, zemědělské, potravinářské výroby
- V případě nevyužití se stávají odpadem
- Druhotné suroviny používané ve stavebnictví:
  - Strusky
  - Popílky
  - Hlušiny
  - Odprašky

Strusky

- Vedlejší produkty hutní výroby
- 1. Vysokopecní strusky - vznikají při výrobě surového železa ve vysokých pecích
- 2. Ocelářské strusky - vznikají při výrobě oceli (variabilní fázové a chemické složení)

Dle typu tavícího agregátu je dělíme na:

- strusky pecní - primární pecní agregát pro rafinaci oceli (konvertorové strusky, strusky z elektrických obloukových pecí, strusky z tandemových pecí a ze Siemens-Martinských pecí)
- strusky pánvové - vznikají v lici pánvi v průběhu zpracování oceli v zařízeních tzv. sekundární metalurgie. Prakticky se nevyužívají.

Strusky z výroby neželezných kovů

- odpad z výroby mědi, niklu, zinku nebo olova
- mají latentně hydraulické vlastnosti, vzhledem k vyššímu obsahu těžkých kovů nejsou pro uplatnění ve stavebnictví vhodné

Vysokopeční strusky

Vznikají ve vysokých pecích

(nekovové složky vsázky, produkty metalurgických reakcí v tavenině a části vyzdívek vyplouvají na povrch lázně a vytvářejí vrstvu na povrchu taveniny, kterou tak chrání před zpětnou oxidací)

Pro souvislý ochranný povrch je nutné určité chemické složení
→ přidáváme struskotvorné přísady – vápenec, kazivec, křemenný písek

V peci teplota strusky dosahuje teploty cca 1500 °C.

Vysokopevní strusky

- Po odpichu je struska pomocí kolib dovezena ke granulačním věžím, kde je prudce chlazena vodou

Vysokopeční strusky

- Ke stabilizaci amorfního stavu je nutné rychlé ochlazování taveniny strusky vodou.
- Sklovitý charakter strusky zaručuje latentně hydraulické vlastnosti.
- V případě pomalého chladnutí dochází k její krystalizaci.
- Složení: 30 - 50 % CaO,
30 - 43 % SiO₂,
5 - 18 % Al₂O₃,
1 - 15 % MgO,

v malém množství se vyskytují oxidy železa a manganu nežádoucí jsou sulfidy železa a manganu (způsobují objemové změny v důsledku rekrystalizace)

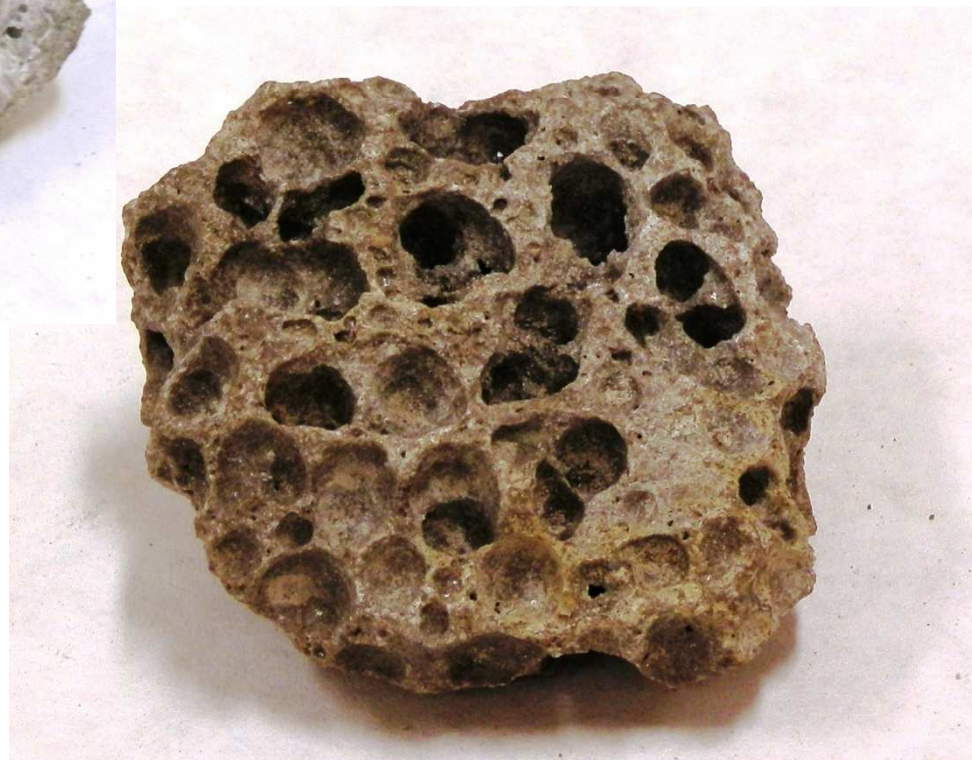
Struskové kamenivo

- Struskové kamenivo je kamenivo vyrobené chlazením, drcením, magnetickou separací a tříděním krystalické nebo vysokopecní strusky.
- Druhy struskového kameniva:
  - Struskové těžké kamenivo
  - Struskové hutné kamenivo
  - Strusková stmelená směs
  - Vzduchem chlazená vysokopecní struska
  - Vzduchem chlazená ocelářská struska

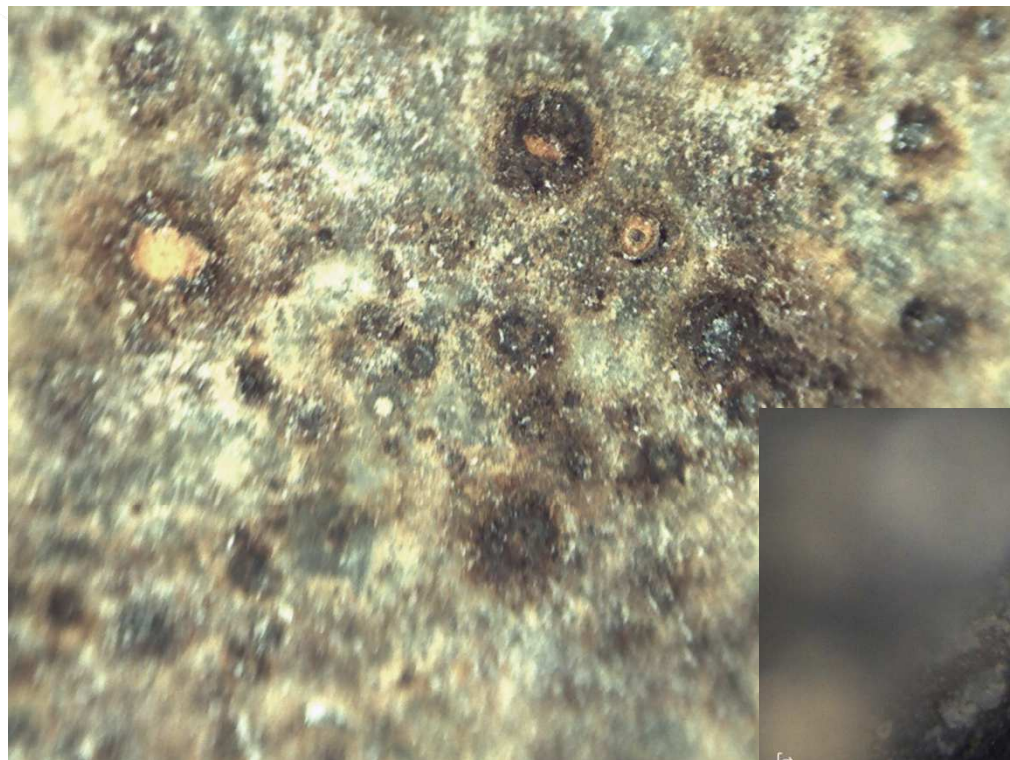
Strusky - ukázky

Strusky - ukázky

Strusky - ukázky

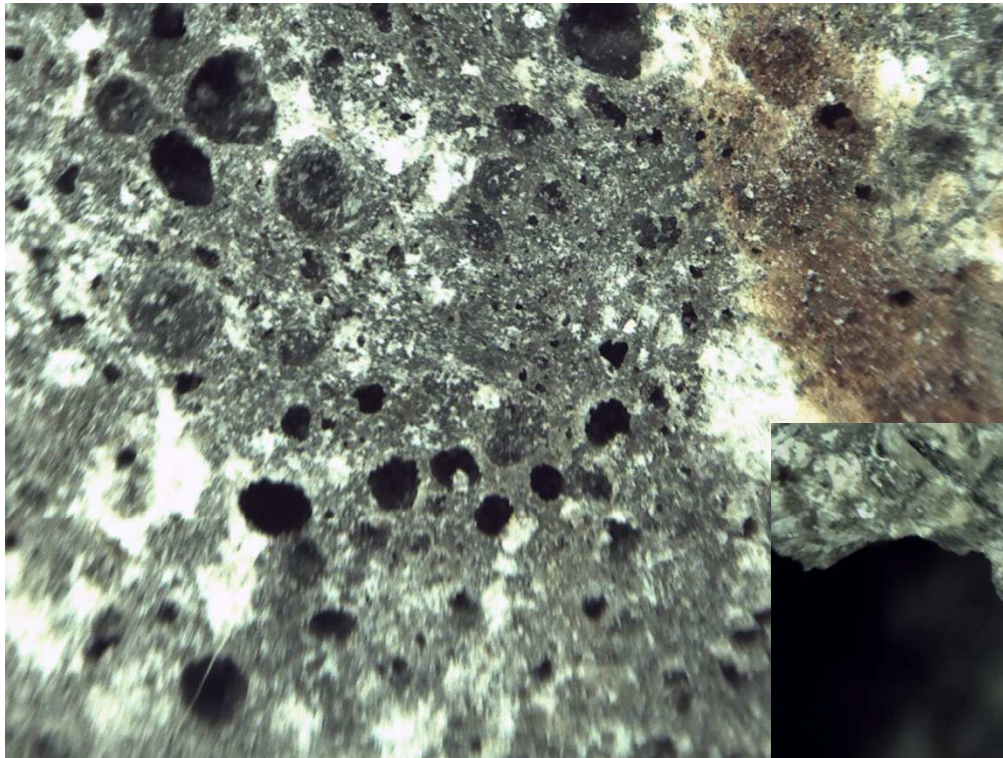
Železitá struska

Dutina strusky

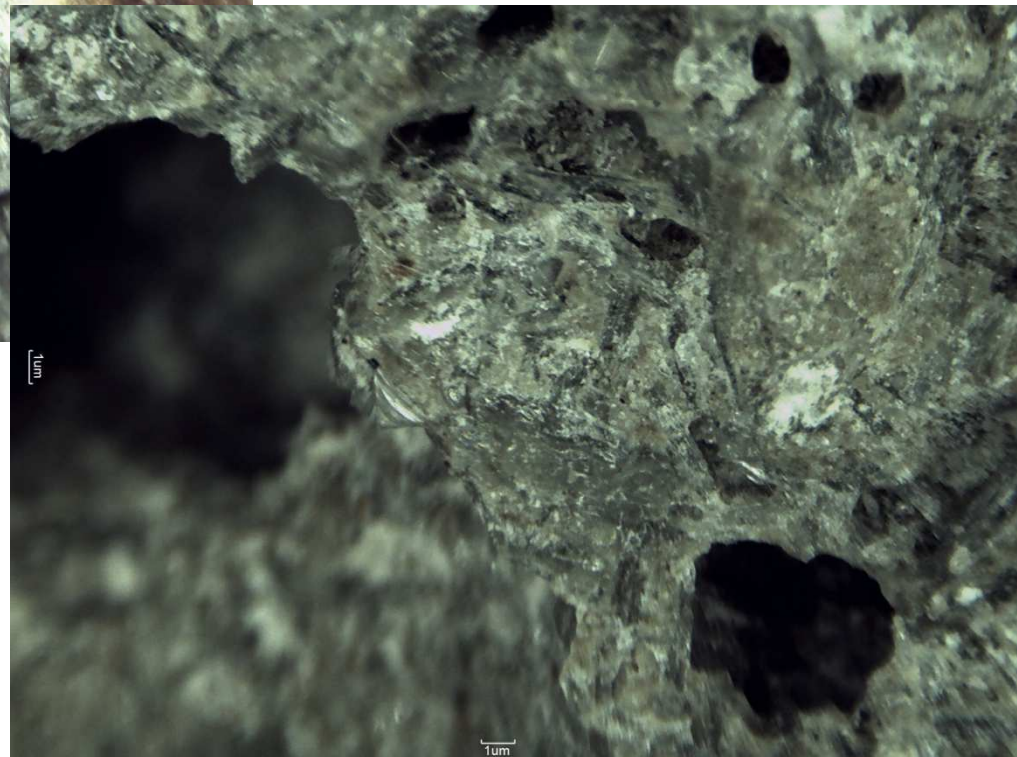
Strusky - ukázky

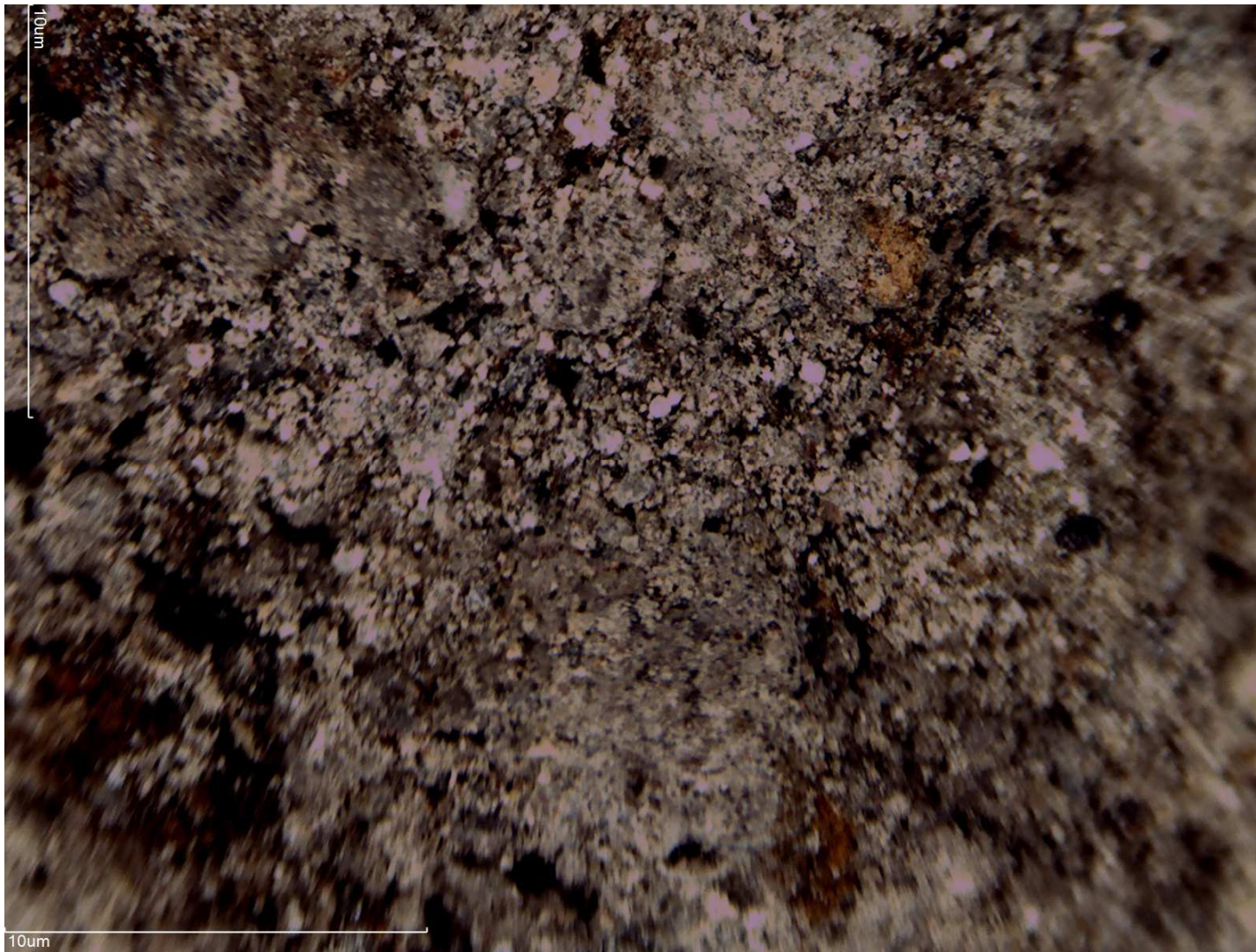
Napěněná struska

Sklovitá struska

Strusky - ukázky

Strusky – použití ve stavebnictví

- Vysokopeční struska - příměs do betonů a cementů, hydraulické pojivo, ohrusná vrstva, kamenivo, podkladní vrstvy
- Ocelářská struska - živičné směsi, povrchové úpravy, výroba cementu, kamenivo, náhrada písku v podkladních vrstvách
- Neželezná struska - živičné směsi
- Struskové kamenivo - nestmelené vrstvy vozovky, podkladní vrstvy vozovky, podkladní ložní a ohrusné vrstvy vozovky z asfaltových směsí, nátěry vozovek a mikrokoberce

Popely a popílký

- Nerostné odpadní látky vznikající při vysokoteplotním spalování pevných paliv v roštových a nebo granulačních pecích (1400 až 1600 °C)
- Popílek – jemná frakce
  - heterogenní materiál o zrnitosti 0 - 1 mm
  - sklovité částice kulovitého tvaru
- Popel
  - heterogenní materiál
  - směs tuhých zbytků ze spalování pevných paliv
- Chemické, fyzikální a technologické vlastnosti se odvíjejí od technologie spalovacího procesu a spalovaného materiálu
- Hlavní složky SiO_2 , Al_2O_3 a Fe_2O_3 .

Fluidní popely a popílký

- tuhé zbytky při fluidním spalování mletého uhlí s příměsí vápence
- hoření probíhá při teplotách do 850°C
- složení SiO_2 , Al_2O_3 a Fe_2O_3
- obsahují vyšší podíly CaO

Ložový popel

- odlučuje se z fluidního lože

Škvára

- z granulačních (roštových) kotlů
- tuhé zbytky ze spalování pevných paliv
- odloučené přímo z ohniště

Použití ve stavebnictví

- Uhelný popel - příměs do asfaltů, násyp
- Uhelný létavý popílek - příměs do cementu, latentně hydraulické pojivo, živičné směsi, násyp
- Létavý popílek z tepelných elektráren - příměs do cementů, živičné směsi
- Popel ze spalování odpadů - živičné směsi, kamenivo, podkladové vrstvy, násyp, základové vrstvy

Hlušiny

- těžební odpad
- skladování na haldách
- horninová nebo minerální příměs je nežádoucí složka těžené horniny nebo nerostu, která od požadované suroviny nejde oddělit
- prohořelé a neprohořelé hlušiny

Neprohořelé hlušiny

- Náchylné k samovznícení
- Podmínky vzniku samovznícení:
  - hořlavý materiál, kyslík, zdroj tepla, množství materiálu
  - velikost povrchu, doba uložení
- Nutno měřit obsah spalitelných látek

Prohořelé hlušiny

- Dobře propálená hlušina neobsahuje organické příměsi
- Problémové jsou hlušiny v oblasti přechodné nebo v oblasti s redukčním prostředím, ve kterých se mohou vyskytnout zbytky uhlí, nebo produkty termické přeměny v redukčním prostředí (koksy).

Odprašky

- Jemnozrnné (prachové) podíly vzniklé během výroby nebo těžby
  - Kamenné odprašky z těžby kameniva (keramické obklady)
  - Železité odprašky z výroby železa (do betonů)

Děkuji za pozornost